

Saveznu Republiku Njemačku, u tekstu koji je napisan obično – ta će kratica biti *SRNj* (*Današnja SRNj obuhvaća i bivšu NjDR.*). Da je tekst u kojem treba napisati takvu kraticu sav napisan velikim slovima, radi čitljivosti bilo bi ipak potrebno napisati također *Nj* – da se ne bi razumjelo da se radi o četiri slova (*SRNJ*). u *HP 1996.* slučajno u poglavlju o kraticama nema ni jedne koja bi sadržala koje veliko složeno slovo, ali takve nalazimo u rječniku (*Nj. V., Nj. Vis.*). Takve kratice nalazimo npr. u *PP 1986.* (*Nj. Eksc., Nj.*

Preuzv., Nj. Prevash., Nj. Sv., Nj. Vel.), *HP 1944.* (*Nj. V., Nj. Vis.*).

Pravilo bi bilo veoma jednostavno. – Ako se tekst piše samo velikim slovima (verzalom), pisat ćemo *DŽ, LJ, NJ*. Ako se tekst piše obično, onda se prvi dio tih dvoslova piše veliko, a drugi malo.

Takvo pravilo doticalo bi se složenih slova drugih jezika ako se s takvima srećemo npr. prenoseći tuđa imena, no u tom bi slučaju pravilo zapravo bilo – piše se onako kako se ime piše u svojem jeziku.

Alemko Gluhak

ŠTO JE OMAŠKA?

 itateljica S. Č. piše da joj je bilo prigovoreno što je u jednom svojem tekstu upotrijebila riječ *omaška*. Prigovarač joj je tvrdio da to nije hrvatska riječ nego da je srpska, jer da je to pročitao u Brodnjakovu rječniku.

Prigovarač nije u pravu – i to je još jedan primjer kako neznalice u Brodnjakovu rječniku pročitaju ono što tamo zapravo i ne piše.

U *Razlikovnom rječniku srpskog i hrvatskog jezika* Vladimira Brodnjaka (1991.) za riječ *omaška* dana je oznaka koja preporuča umjesto te riječi drugo: *previd, zabuna, nehотиčna pogreška u govoru, pisanju; pogrešan potez, propust*. Osim toga, dane su još i oznake 1 i 4, koje imaju svoja značenja. U uputama toga rječnika lijepo piše za oznaku 1: “Srpska riječ odnosno riječ tipičnija za srpski nego za hrvatski jezik zabilježena u djelima starijih hrvatskih pisaca, prema *Rječniku hrvatskog književnog jezika* što ga je (uključivo do slova R) sastavio Julije Benešić, a koji obuhvaća razdoblje od na-

rodnog preporenda do kraja drugoga svjetskog rata.” Za oznaku 4 piše pak ovo: “Riječ ili oblik tipičniji za srpski nego za hrvatski književni jezik (*uputnica – doznačnica, prijatan – ugodan, opeka – cigla, domaćinstvo – kućanstvo, omladina – mladež*) premda je u uporabi i u hrvatskom književnom jeziku.”

Ako pažljivije pročitamo što dakle te oznake 1 i 4 znače, možemo zaključiti da je to V. Brodnjak malo nespretno uredio – jer ako koja riječ pripada jeziku hrvatskih književnika od preporenda do sredine XX. stoljeća, ili ako koja riječ pripada i srpskom jeziku, onda je jasno da takva riječ pripada hrvatskom jeziku, bez obzira na stanje u srpskom jeziku. Hrvatski se jezik mjeri onim što je u njemu, a ne onim što je u kojem drugom jeziku.

Usput budi rečeno, u Brodnjakovu rječniku iste takve oznake 1 i 4 imaju na primjer i ove riječi (samo neke, slučajno odabrane): *indeks, ljigav, mrkov, muvati se, nadopuniti, napolje, napolju, obitavalište, obitavanje, odmaći, odudarati, odvići se, ognjen, ognjica, osobina, paralela, patareni, pohabati, poloj, pometnja,*

potezati, razvaline, renome, restoran... – To su zaista obične riječi koje na ovaj ili onaj način pripadaju rječniku hrvatskoga književnoga i standardnoga jezika.

Pogledamo li pak u *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića, Julija Benešića* (sv. 8., 1988.), tamo ćemo za riječ *đmaška* naći jednostavno tumačenje 'zabuna, pogreška'. Uopće su u Benešićevu rječniku tumačenja veoma jednostavna. U njemu su primjeri važniji nego tumačenja, a za tu riječ dana su četiri, i to ovako:

Na slici Sałamunov Sud harmonijskog Giorgionea nalazim silnu omašku (A. G. Matoš) – *Svaka vaša i nehotična omaška u meni stvara uvjerenje, da je nepoštovanje prema meni* (M. Hanžeković) – *Piškulić bilježi sve omaške i griješke u ekonomskom radu direktorovom* (S. Kolar) – *Takve aktivne podoficire silno vrijeda i čitavom njihovom nutrinom može da potrese jedna omaška principijelna i važna, te se oni silno uzrujavaju kod ščetnog vježbanja* (M. Krleža).

Tamo je dana još i riječ *đmašaj*, s tumačenjem "promašaj; ovdje zapravo: pogodak", i primjerom *Pa no čeka kao osuđenče na preblizi omašaj sudbine* (Petar Preradović).

Za riječ *omaška* mogu se dodati još ovi primjeri:

Učinku ireala doprinijela je kod mene i urota stamparskih omašaka, (...) (Tin Ujević, *Ljudi za vratima gostionice*, 1938., 122.) – *Međutim njih dvojica sve zapisuju. Piškulić savjesno bilježi omaške i griješke (...)* (S. Kolar, *Ili jesmo ili nismo*, 1942., 212.) – *Ova novela [Težak dan], koju je Draženović vlastitom rukom napisao na 44 strane velikog formata, starijega je datuma i nije sasvim izrađena (jedno od licâ ove novele, Zora, na nekoliko se mjesta javlja pod imenom Zlata, it.*

d.; razumije se, da su takve omaške u našem tekstu ispravljene). ([D. Tadijanović], *Bilješka o trećem svesku djela Josipa Draženovića*, 491; u knj. Josip Draženović, *Djela III.*, 1948.) – "(...) *Onaj glupan Ivan nije ju spremio [rakiju], i ja sam je valjda omaškom dohvatio.*" (N. V. Gogolj, *Pripovijetke*, pr. R. Šovary, 1950., 651. Taj je primjer, kao hrvatski, dan u rječniku dviju Matica 1971., gdje je riječ *omaška* dana s dva izgovora: *đmaška* i *đmaška*.) – "*Šta je to? Koji razlog?*" *Mutno je naslućivao da ima neki razlog.*" *Ali koji? Da mu se osveti za onu omašku o Nijemcima? Da onemoguću Pepicu u njezinim sumnjama o pravoj svrsi njegova dolaska u mjesto?*" (Ivan Dončević, *Mirotvorci*, 1956., 224.)

Koje je značenje riječi *omaška*, možemo pročitati u rječniku dviju Matica, gdje je za značenje 'nehotična greška učinjena u brzini, slučajno' dan Šovaryjev primjer, a za značenje 'promašena stvar, promašaj' dan je srpski primjer. To zbog načina potvrđivanja u Rječniku dviju Matica ne mora ništa značiti.

Što se tiče tvorbe, očito je da riječ *omaška* pripada krugu u kojem je glagol *omahnuti*, *omahnēm*. U Benešićevom ćemo rječniku lijepo pročitati da osim 'zamahnuti, mahnuti' glagol *omahnuti* znači i 'obmanuti, podbaciti (o prirodu, berbi)', a za primjer je dano ovo:

Svega dosta, ali vina ne ima. Godina njim omahnula, a staro se popilo. (J. Jurković, *Sabrane pripoviesti*, II., 1881., 58.)

Za *omahnuti* u rječniku dviju Matica hrvatski su primjeri dani za značenja 1. 'zamahom okrenuti, zavrtlati' (I. Brlić-Mažuranić), 2. 'ovlaš preći preko nečega': *Popođe [krčmar] malo, omahne krpom po stolu.* (V. Kaleb), 3. a. 'dati manji prinos od prosečnoga, podbaciti, izdati (o ljetini)': *Ljetos su masline omahnule.* (I.

Velikanović).

Očito je da taj glagol *omahnuti* ima usporedan drugačiji oblik, *ománuti* 'podbaciti, iznevjeriti očekivanja, promašiti, zakazati'; za to *omanuti* za koji je u Anićeve rječniku dana oznaka da se radi o riječi koja pripada razgovornom jeziku, onom što se opisuje kao "kako se obično kaže" i slično, te oznaka da "riječ pripada izvornom govorniku bez utjecaja normativnosti književnog života ili da je vezana uz život tradicionalnog seoskog života", to jest da je to od onoga "kako narod kaže". (Odnos *omahnuti* : *omanuti* podsjeća na odnos *gruhnuti* : *grunuti*, s drugačijom razdiobom upotrebe.) – U rječniku dviju Matica s glagola *omanuti* upućuje se na *omahnuti*.

Možda ima i nekih ukrštanja značenja s veoma sličnim glagolom *omàknuti*

se, omaknēm se, za koji je u Anićeve rječniku dano značenje 'dogoditi se bez voljnog poticaja, slučajno' i 'izmaknuti se, izbaciti iz ležišta, pasti'.

Iz svega toga vidi se da rječniku hrvatskoga književnoga jezika pripada imenica *omaška* i glagoli *omahnuti, omanuti*.

Imenica *omaška* zaista označava previd, zabunu, nehотиčnu pogrešku (ne samo u govoru i pisanju), pogrešan potez, propust, nešto takvo što se dogodilo u brzini, slučajno – i upravo zato što ima takva značenja – ne samo jedno –, ona se ne može uvijek zamijeniti nekom od tih riječi ili nekim od tih sklopova.

Alemko Gluhak

OSVRTI

O PRAVOPISU I DVOGLASNIKU PISANOME IJE

U hrvatskome jezikoslovlju ima toliko posla i toliko hitnih i važnih tema da je zaista neprikladno gubiti vrijeme na nepotrebne polemike, ali ponekad smo svi ipak na to prisiljeni. Mislio sam da sam o dvoglasniku kao refleksu starohrvatskoga dugog jata rekao već sve što sam imao reći, ali pokazalo se da se opet moram vratiti toj staroj temi.

U polemici o pravopisnim pitanjima, koja se već duže vrijeme vodi između dvojice hrvatskih lingvиста, Stjepana Ba-

bića i Ive Pranjkovića, iskrsnulo je i moje ime u vezi sa spomenutim dvoglasnikom. Još godine 1995. u 5-6. broju *Republike* Pranjković (str. 187.) osporava rješenja u *Pravopisu* koja su bila potaknuta postavkama u nekim mojim radovima:

"U Pravopisu je posve problematično riješen status tzv. jata, ako se uopće može reći da je riješen. Dugi se refleksi jata (npr. u obliku *dijete*), koji se u Pravopisu naziva dvoglasnikom *ie*, smatra naime posebnim fonemom. Ostali se refleksi očito ne smatraju posebnim fonemima: ni kratki jat, npr. *djeteta* (on se naziva "glasovnim skupom *je* koji se piše sa *je*" /39/